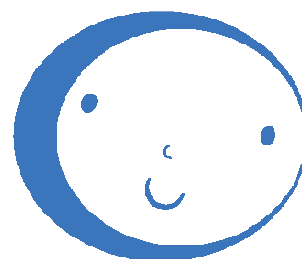

**IZVJEŠĆE O RADU
PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU**

**2011.
SAŽETAK**

 Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

Zagreb, ožujak 2012.

*Za snažniji glas
djece u društvu*

<http://azanas.dijete.hr>

*stranica koja će **djeci** pomoći da bolje upoznaju svoja prava*

SADRŽAJ

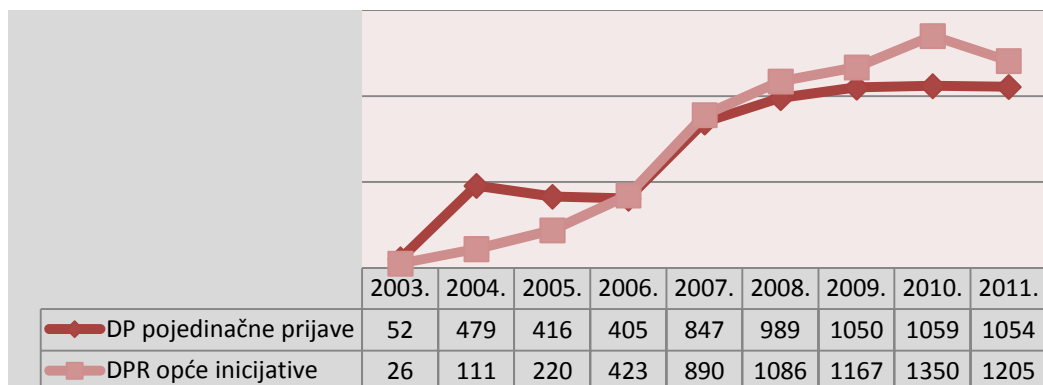
1	UVOD	4
2	PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	5
2.1	Osobna prava.....	5
2.1.1	Statusna prava djece.....	6
2.1.2	Pravo na očuvanje osobnosti.....	6
2.1.3	Pravo na privatnost.....	6
2.1.4	Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb.....	6
2.1.5	Pravo na zaštitu od nasilja.....	7
2.1.6	Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje.....	9
2.2	Prava djece kao članova društvene zajednice.....	10
2.3	Obrazovna prava.....	10
2.4	Zdravstvena prava.....	11
2.5	Socijalna i ekonomska prava.....	12
2.6	Kulturna prava.....	13
2.7	Pravosudno zaštitna prava.....	13
2.8	Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje.....	15
2.9	Diskriminacija.....	16
3	PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE	16
3.1	Prava djece pripadnika nacionalnih manjina.....	16
3.2	Prava djece s problemima u ponašanju.....	16
3.3	Briga za mentalno zdravlje djece.....	16
3.4	Zaštita djece od ovisnosti.....	17
3.5	Prava djece čiji su roditelji u zatvoru.....	17
3.6	Pravosuđe prilagođeno djeci.....	17
3.7	Zaštita prava djece koja se bave sportom.....	18
3.8	Zaštita prava djece na otocima.....	18
3.9	Lokalna zajednica u zaštiti prava djece.....	18
3.10	Mediji i zaštita dječjih prava.....	18
3.11	– 3.13 Nacionalni dokumenti i strategije u vezi sa zaštitom prava djece.....	18
3.14	Kampanja vijeća europa za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom.....	19
4	UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA	19
5	SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA	19
6	OBILAZAK USTANOVA U KOJE SU DJECA SMJEŠTENA	20
7	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	20
8	SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	20
9	MEĐUNARODNA SURADNJA	21
10	RAD REGIONALNIH UREDA	21
11	USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE	21
12	UKIDANJE SPECIJALIZIRANOG PRAVOBRANITELJA ZA DJECU?	22
13	ZAKLJUČAK	23

1 UVOD

Cjeloviti tekst Izvešća o radu pravobraniteljice za djecu u 2011. godini, koji ima 240 stranica, uz pregled rada Ureda pravobraniteljice pruža i uvid u stanje dječjih prava u Hrvatskoj, koji se temelji na primljenim prijavama, susretima i razgovorima s djecom i njihovim roditeljima, suradnji s institucijama, lokalnom zajednicom i drugima. Izvešće započinje podacima i informacijama o povredama pojedinačnih prava djece, slijedi poglavlje o prijedlozima i preporukama za izgradnju cjelovitog sustava zaštite dječjih prava (opće inicijative), zatim upozorenja, prijedlozi i preporuke pravobraniteljice te prijedlozi za izmjenu propisa, izvješće o obilascima institucija u kojima djeca žive ili borave te prikaz susreta i suradnje s djecom. Dajemo i prikaz aktivnosti na međunarodnom planu, prikaz sudjelovanja i izlaganja na skupovima, suradnje s institucijama i udrugama te prikaz rada regionalnih ureda, kao specifičnosti Ureda pravobraniteljice za djecu. Ovaj sažetak Izvešća donosi skraćeni pregled svih poglavlja.

U 2011. godini otvoreno je **2259 novih predmeta**, od kojih su **1054** bile prijave **povreda pojedinačnih prava djece**, a **1205 opće inicijative** Ureda. Pojedinačnim povredama prava djece u 2011. obuhvaćeno je **1616 djece**. Pored **1054** nove prijave, postupali smo i u **864** prenesena predmeta iz prethodnih godina, što znači da smo sveukupno postupali u **1918** pojedinačnih predmeta. Navedene brojke ne obuhvaćaju **telefonska savjetovanja**, kojih je bilo **1963**, dok je broj upita bio daleko veći.

U Izvešću se i ove godine po brojnosti i učestalosti ističu područja obiteljskih odnosa i nasilja nad djecom i među djecom, a na trećem mjestu su prijave kršenja obrazovnih prava djece, odnosno prava na jednaku dostupnost kvalitetnog odgoja i obrazovanja, što posebno pogađa djecu s teškoćama u razvoju. Prednjače prijave vezane uz loše obiteljske odnose, pri čemu se manipulacija djecom često koristi kao sredstvo obračuna među roditeljima, a država još uvijek nema jasne i učinkovite mehanizme zaštite djece. Mnoga djeca pate i kao žrtve vršnjačkog nasilja, i kao žrtve nasilja odraslih, ali i kao žrtve nepravovremenog i neprimjerenog reagiranja institucija na nasilje kojem su izložena. Stručna pomoć koja im treba, zbog pomanjkanja stručnjaka često ne stiže na vrijeme ili potpuno izostaje. Zbog nedostupnosti pomoći produbljuju se i teškoće djece koja su sklona nasilju, kojoj bi rana stručna intervencija pomogla da promijene ponašanje.

I u 2011. slijedili smo naše opredjeljenje za intenzivnijim uključivanjem djece i mladih u procese izrade važnih dokumenata (zakona, strategija) i odlučivanja o pitanjima koja ih se tiču. Zato, uz pomoć Mreže mladih savjetnika – MMS-a, stalnog dječjeg savjetničkog tijela pravobraniteljice, kontinuirano komuniciramo s djecom, slušamo njihova mišljenja i stavove te ih ugrađujemo u naša stajališta o pitanjima važnim za djecu.

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE

U ukupnom broju od 1054 nove prijave pojedinačnih povreda prava djece, najveći dio (636) odnosio se na povrede osobnih prava. Među njima su, kao i prethodnih godina, najzastupljenije povrede prava vezane uz odnose roditelja i djece (306) te uz nasilje i zanemarivanje (273), zatim povrede obrazovnih prava (159), ekonomskih prava (79) i pravosudno-zaštitnih prava djece (55).

VRSTE PRAVA	Broj predmeta otvorenih u 2011.	Broj prenesenih predmeta iz prijašnjih godina	UKUPNO
Osobna prava	636	503	1139
Prava djece kao članova društvene zajednice	6	8	14
Obrazovna prava	159	164	323
Zdravstvena prava	25	17	42
Socijalna prava	43	16	59
Ekonomska prava	79	91	170
Kulturna prava	8	8	16
Pravosudno-zaštitna prava	55	21	76
Sigurnost i zaštita djece	15	6	21
Diskriminacija	6	1	7
Nenadležnost	16	2	18
Ostala prava	6	27	33
UKUPNO	1054	864	1918

2.1 OSOBNA PRAVA

OSOBNA PRAVA	Broj predmeta	Broj djece
Pravo na život	2	2
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	1	1
Pravo na prijavu rođenja	3	3
Pravo na osobno ime	3	3
Pravo na stjecanje državljanstva	10	19
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	306	443
Posvojenje	5	8
Pravo na zaštitu od nasilja	215	397
Zanemarivanje	58	103
Skrbništvo	2	3
Udomiteljstvo	4	8
Pravo na djetetovu privatnost	27	38
UKUPNO	636	1028

Uredu pravobraniteljice je podneseno 636 pojedinačnih prijava koje su se odnosile na povrede osobnih prava ukupno 1028 djece. Pritom su djeca osobno podnijela 22 prijave. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (306) te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (273). Znatno broj prijava (27) odnosio se na zaštitu privatnosti, dok su ostala područja zaštite osobnih prava djeteta bila manje zastupljena.

2.1.1 STATUSNA PRAVA DJECE

U vezi sa statusnim pravima djece zabilježili smo 21 obraćanje roditelja, većinom s upitima o načinu upisa djeteta u matične knjige u slučajevima kad jedan roditelj nije prisutan, o zakonskim određenjima vezanim uz presumpciju bračnog oćinstva, o nemogućnosti prijave prebivališta tek rođenog djeteta. Osobiti problem predstavlja i reguliranje boravišnog statusa djece stranih državljana, najčešće Roma, koja već duže vrijeme žive u Hrvatskoj ili su članovi obitelji stranca s odobrenim stalnim boravkom, a zbog loših materijalnih prilika obitelji ne mogu osigurati financijska sredstva potrebna za reguliranje boravišnog statusa. Nerijetko nam se obraćaju strani državljani, roditelji djece hrvatskog državljanstva, radi rješavanja vlastitog boravišnog statusa.

2.1.2 PRAVO NA OČUVANJE OSOBNOSTI

Ured je nastavio pratiti ostvarivanje prava djece na spolni i rodni identitet. Tijekom postupanja uočili smo nedostatak stručnjaka koji poznaju problematiku i mogu djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život, kao i nepostojanje propisa kojima je regulirano pitanje promjene spola i pravnog aspekta transseksualnih osoba. Zato je pravobraniteljica uputila inicijativu Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi radi pokretanja postupka izrade propisa, što je rezultiralo donošenjem *Pravilnika o načinu prikupljanja dokumentacije o promjeni spola* (NN 121/11).

2.1.3 PRAVO NA PRIVATNOST

Tijekom 2011. godine Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je 27 prijava povreda pojedinaćnih prava djece na privatnost. Prema sadržaju, prijave su se uglavnom odnosile na zaštitu osobnih podataka i evidencija o djeci te raspolaganje tim podacima i njihovo prosljeđivanje; fotografiranje i videosnimanje djece; objavljivanje podataka na webu i blogu, Facebooku, Twitteru i You-Tubeu te zaštitu privatnosti temeljem posebnih zakona (Zakona o zaštiti prava pacijenata, Zakona o zaštiti pućanstva od zaraznih bolesti, Zakona o medijima i Zakona o elektronićkim medijima u korelaciji s Kaznenim zakonom i Zakonom o zaštiti osobnih podataka). Brojnim zakonima je, uz Ustav i Konvenciju o pravima djeteta, uređena pravna zaštita djece od nezakonitog napada na njihovu ćast i ugled, ali, sudeći prema prijavama, javnost nije s tim uvijek upoznata. Djeca su često podvrgnuta samovoljnom ili nezakonitom miješanju medija u njihov privatni život, često samo radi senzacije i bez odgovornosti za ućinjeno,

2.1.4 PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najćešći razlog obraćanja Uredu putem 306 prijava koje se odnose na 443 djece. Djeca su bila prijavitelji u 11 slučajeva. Od ukupnog broja prijava, ćak 218 (71%) se odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi i njima je obuhvaćeno ukupno 299 djece. Na povredu prava djece na uzdržavanje odnose se 53 prijave (17%), kojima je obuhvaćeno 80 djece, a 35 (12%) prijava odnose se na ogranićavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb, ćime je obuhvaćeno 64 djece.

Zasad nema vidljivog napretka u pronalaženju uspješnijih načina zaštite djece u ovom području. Prijave i dalje ukazuju na dugotrajanost sudskih postupaka, neućinkovitost centara za socijalnu skrb i sudova u zaštiti djece. Prijavitelji izražavaju nepovjerenje u prema institucijama koje su dužne sudjelovati u donošenju odluka vezanih za pitanja roditeljske skrbi te izražavaju neslaganje s odlukama nadležnih tijela u pogledu ocjene najboljeg interesa djeteta. Mnogi prijavitelji su nesprenmi preuzeti odgovornost za situaciju u kojoj se dijete nalazi te inzistiraju na vlastitom stajalištu o djetetovom najboljem interesu, odbijajući drugaćije stručno mišljenje.

Ogranićavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb

Od 35 slučajeva koji se odnose na ogranićavanje ili oduzimanje prava roditeljima na roditeljsku skrb, 28 se odnosi na povjeravanje djeteta na ćuvanje i odgoj zbog oduzimanja prava roditeljima na život s djetetom i njegov odgoj, tri na izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, a ćetiri na povjeravanje na ćuvanje i odgoj ustanovi za socijalnu skrb djeteta s poremećajima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati.

Zbog nedostatnog kadra u centrima za socijalnu skrb (CZSS), ostaje veoma malo mogućnosti za intenzivni rad s roditeljima, koji iz godine u godinu ne ostvaruju pretpostavke za povratak djeteta u obitelj. Zasad ni

izvan centara za socijalnu skrb nema savjetovališta koja bi nudila programe usmjerene stjecanju roditeljskih kompetencija, a koja bi bila voljna i spremna svoje usluge nuditi i nedobrovoljnim klijentima. Tako obitelj ostaje i dalje nefunkcionalna, dijete se u nju ne može vratiti pa se privremeni smještaj djece u domove i udomiteljske obitelji pretvara u višegodišnji oblik smještaja, što nikako nije u interesu djece.

Uzdržavanje

Pravo djeteta na uzdržavanje često se i olako krši, o čemu svjedoči 51 prijava našem Uredu. Pritužbe se uglavnom odnose na izbjegavanje plaćanja utvrđenog iznosa od strane obveznika uzdržavanja, a u nekim slučajevima i na neaktivnost roditelja s kojim dijete živi, koji ništa ne poduzima kako bi naplatio uzdržavanje za dijete. Ostvarivanje djetetovog prava otežava i dugotrajnost parničnih i ovršnih postupaka radi ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje. Izmjenama Obiteljskog zakona umanjena je mogućnost korištenja privremenog uzdržavanja tako što je iznos prepolovljen, a trajanje uzdržavanja ograničeno na tri godine. Teškoće u ostvarivanju tog prava nastaju i zbog obveznog protoka utvrđenih rokova u kojima roditelj ne izvršava ili namjerno samo djelomično izvršava svoju obvezu, kako bi izbjegao sankcije CZSS-a. Uočili smo neujednačenu praksu CZSS-a oko primjene instituta privremenog uzdržavanja, kao i u poduzimanju drugih mogućnosti koje centru stoje na raspolaganju (ovrha, kaznena prijava) te preporučujemo da CZSS-i odlučnije nastupe koristeći sve svoje ovlasti u zaštiti interesa djeteta.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi

Među 218 predmeta koji se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi 155 se odnosi na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb, 53 na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi, a preostalih 10 na upite o susretima i druženju djece s članovima obitelji (bakama, djedovima, očuhom, braćom i sestrama). Prijavama je obuhvaćeno 299 djece. Prigovori se odnose na dugotrajnost postupaka koji se vode na sudu, protek vremena od završene obrade u centru za socijalnu skrb do dostave prijedloga i mišljenja sudu, neslaganje roditelja sa sadržajem prijedloga i stručnih mišljenja centra ili odlukama suda, nepovjerenje u stručnost tijela koja sudjeluju u postupcima. Roditelji nam se javljaju i zbog nemogućnosti neometanog i kontinuiranog provođenja vremena s djetetom nakon prekida zajednice života s bračnim partnerom, u vremenu kad još nisu postigli dogovor o sadržajima roditeljske skrbi, niti postoji privremena odluka koja to regulira. Prijavljuju nedovoljnu zaštićenost djeteta od štetnih djelovanja drugog roditelja, pri čemu se posebno ističe nemoć u zaštiti djeteta od manipulativnih ponašanja roditelja te problem u ostvarivanju zajedničke roditeljske skrbi. Prijave se odnose i na nepravovremenu i/ili nedjelotvornu reakciju CZSS-a u slučaju da roditelji žale na ponašanje bivšeg partnera prema djetetu, zatim na sporost i neučinkovitost kaznenog postupanja prema roditelju koji krši sudsku odluku, teškoće u realizaciji ovrhe, teškoće u izvršavanju zajedničke roditeljske skrbi u slučaju kad dijete s roditeljem odlazi živjeti u drugo mjesto. Nezadovoljni smo postojećom razinom zaštite djeteta od roditelja koji ga na različite načine želi otuđiti od drugog roditelja. Osobito zabrinjava nemoć i neodlučnost sustava u situaciji sukoba roditelja, kao i odricanje vlastite odgovornosti roditelja za djetetovo emocionalno stanje i odbijanje da se uključi u preporučeni oblik stručnog tretmana. Ako roditelji nisu spremni surađivati, ni međusobno niti s CZSS-om, prema postojećim zakonskim rješenjima i praksi njihove provedbe, sustav zasad nema učinkovitog načina za zaštitu djeteta i njegove dobrobiti.

2.1.5 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA

Ured pravobraniteljice za djecu je u 2011. zaprimio 273 prijave nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci, što je neznatno manje u odnosu na 2010. godinu (282). Od toga se 215 prijava odnosi na nasilje nad djecom, od čega 85 na nasilje u obitelji, 60 na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, 11 na nasilje u drugim ustanovama, a 59 prijava na nasilje koje se dogodilo izvan obitelji i ustanova, a obuhvaća i nasilje odraslih prema djeci i vršnjačko nasilje. Prijavama je obuhvaćeno 397 djece koja su bila izložena nekom obliku nasilja.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Nasilje u obitelji	87	44	127	139	82	75	85
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42	53	89	51	83	60
Nasilje u drugim ustanovama	10	7	12	12	7	9	11
Ostalo nasilje	23	27	43	57	69	49	59
Zanemarivanje					50	66	58
UKUPNO	164	120	235	297	259	282	273

Nasilje i zanemarivanje u obitelji

U 2011. godini primljeno je 85 prijava koje se odnose na nasilje u obitelji, kojima je bilo obuhvaćeno 140 djece, od kojih se 30 odnosi na fizičko nasilje, tri na tjelesno kažnjavanje, 30 na psihičko, 11 na seksualno i 11 na višestruko nasilje. U nekoliko se slučajeva radilo o neosnovanim prijavama podnesenim od članova šire obitelji, koje su uglavnom bile potaknute narušenim obiteljskim odnosima. Posebno zabrinjavaju neutemeljene prijave roditelja, najčešće onog s kojim dijete ne živi, kao i slučajevi u kojima djeca svjedoče nasilju u trenutku preuzimanja, odnosno, vraćanja sa susreta i druženja s roditeljem s kojim ne žive.

Tjelesno kažnjavanje djece i dalje je u društvu prihvaćeno kao „metoda odgoja“, unatoč kvalitetnim propisima koji ga zabranjuju i brojnim argumentima koji upozoravaju na njegovu štetnost. U ovom području susrećemo se i s neujednačenom primjenom propisa.

Primili smo 58 prijava koje se odnose na zanemarivanje brige o djeci u obitelji, kojima je obuhvaćeno 103 djece. Od toga se sedam odnosi na zanemarivanje skrbi o zdravlju, pet o školovanju, 14 o odgoju, 24 na višestruko zanemarivanje skrbi o djeci te osam na ostale oblike zanemarivanja. Prijave ukazuju i na problem noćnih izlazaka djece mlađe od 16 godina. U Hrvatskoj je u 2011. godini u nedozvoljenom noćnom izlasku zatečeno 3010 djece, što je za 21,6% manje nego u 2010. Od toga je 1430 bilo izvan kuće uz suglasnost roditelja, a 1433 učinilo je to kao izraz neposlušnosti roditelju. Od navedenog ukupnog broja, 239 djece je već ranije bilo u raznim postupcima pred policijom (bjegovi, udaljenja, prekršaji, kaznena djela i drugo). Osobito zabrinjava to što je među djecom zatečenom u nedopuštenim noćnim izlascima bilo 312 djece mlađe od 14 godina.

Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Ured je u 2011. godini postupao u 60 slučajeva pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od svakog oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, a prijave obuhvaćaju ukupno 140 djece. Djeca su bila izložena nasilju vršnjaka, kao i zaposlenika odgojno-obrazovnih ustanova, a u dva slučaja učenici su bili nasilni prema svojim učiteljima. Nasilje se nerijetko nastavljalalo i izvan škole, na školskom igralištu, ulici te putem mobitela i interneta. U odnosu na 2010., broj prijava smanjen je za 27,7%. U najvećem broju slučajeva (46) radilo se o višestrukim oblicima nasilja, deset slučajeva odnosi se na fizičko, a po dva na psihičko i seksualno nasilje.

Ovu godinu posebno su obilježile prijave u kojima se problem nasilja nad djecom i među djecom pokušavalo riješiti premještanjem djeteta, koje je bilo žrtva nasilja, u drugi razredni odjel, češće i u drugu školu. Ta su se djeca pritom osjećala kao da su kažnjena i „protjerana“ zbog nasilja koje im se dogodilo, dok je djecu počinitelje ostanak u istoj sredini ohrabrio u daljnjem nasilničkom ponašanju. Poruka i jednima i drugima bila je da odrasli ne mogu riješiti problem. Gotovo u svim slučajevima u kojima je nasilje eskaliralo i uzrokovalo teže tjelesne povrede, bilo da je riječ o nasilju među djecom ili nasilju prema odraslima, odrasli nisu na vrijeme prepoznali probleme djece. Zato ističemo da je učitelje i stručne suradnike potrebno dodatno senzibilizirati, educirati i podržavati u području sprečavanja nasilja, kako bi mogli utjecati na djecu odgovarajućim pedagoškim postupcima i preventivnim mjerama te širiti znanja na roditelje i druge koji sudjeluju u odgoju djeteta.

Nasilje u drugim ustanovama

Ured je tijekom 2011. postupao u dva slučaja vršnjačkog nasilja u domovima socijalne skrbi od kojih se jedan odnosi na seksualno, a drugi na fizičko nasilje. U jednom smo slučaju postupali po prijavi o vršnjačkom nasilju i nasilju od strane pravosudne policije u odgojnom zavodu. Prijavljen je i slučaj neprimjerenog medicinskog tretmana i zlostavljanja u bolnici te slučaj vršnjačkog nasilja koje je dijete doživjelo na hodniku suda. Postupali smo i u dva predmeta nasilja svećenika prema djeci u crkvi. Doznajemo također za nasilno ponašanje djece prema djelatnicima domova za djecu s poremećajima u ponašanju, koje se često prešućuje, rijetko se prijavljuje te djeca za to uglavnom ne snose posljedice.

Prijave nasilja nad djecom u ustanovama potaknule su nas da predložimo izmjene propisa. U postupku donošenja novog Kaznenog zakona predložili smo da se oslobađanje od odgovornosti određenog kruga službenih ili odgovornih osoba za neprijavlivanje kaznenog djela ne smije odnositi na situacije kad je kazneno djelo počinjeno na štetu djeteta, jer interes djeteta mora imati prednost, sukladno čl. 3. Konvencije o pravima djeteta. Naš prijedlog je usvojen i ugrađen u zakonski tekst koji će se početi primjenjivati početkom 2013. godine.

Nasilje putem interneta i mobitela

Putem novih tehnologija djeca se susreću i sa širokim spektrom različitih nasilnih i drugih neprimjerenih ponašanja: porukama uznemirujućeg sadržaja (prijetnje, uvrede), objavljivanjem privatnih ili neistinitih podataka na chatu, blogu ili internetskoj stranici, kreiranjem stranica koje sadrže fotografije i grube šale na račun vršnjaka, krađom i mijenjanjem lozinke, postavljanjem internetske ankete o žrtvi, osnivanjem grupa protiv vršnjaka, organiziranjem tučnjava, slanjem pornografije i neželjene pošte na e-mail i mobitel, iznuđivanjem, dječjom pornografijom itd. Na to upućuju prijave i brojni telefonski pozivi i upiti Uredu. Nasilje putem novih tehnologija prijavljeno nam je u pet pojedinačnih slučajeva, tri prijave odnosile su se na nasilje odraslih prema djeci, a dvije na nasilje među djecom. Preostale slične prijave uvrstili smo u višestruko nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, jer se nasilje putem interneta često nadovezivalo na nasilje u školi i na ulici. Sve je više nasilja putem mobitela, čiju uporabu roditelji nadziru znatno manje nego internet.

Ostalo nasilje

Ukupno 54 prijave odnose se na: nasilna ponašanja susjeda (vikanje, vrijeđanje i prijetnje djeci zbog buke u igri, preglasne glazbe, lupanja vratima i sl.); neprimjerenost postupanje djelatnika autobusnog prijevoznika zbog nevažećih mjesečnih pokaznih karata; ponašanje zaštitara u trgovačkom centru te vršnjačko nasilje na ulici ili dječjem igralištu. Nasilje susjeda prema djeci najčešće prijavljuju roditelji, a često je pritom riječ o neriješenim imovinsko-pravnim odnosima odraslih ili lošim susjedskim odnosima, u koje odrasli upleću djecu ili se pozivaju na njih kako bi potaknuli bržu ili oštriju reakciju nadležnih.

2.1.6 UDOMITELJSTVO, DEINSTITUCIONALIZACIJA I POSVOJENJE

Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016., uz širenje mreže usluga, predviđa deinstitutionalizaciju sustava socijalne skrbi. Međutim, navedeni se cilj u odnosu na djecu i mlade smještene u ustanovama za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, zasad ne ostvaruje. I dalje se velik broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi nalazi u ustanovama. Proces deinstitutionalizacije provodi se presporo zbog nedovoljnog **razvoja udomiteljstva**. Nedostatna je i podrška biološkim obiteljima u stvaranju uvjeta da im se djeca vrate iz ustanove.

Udomiteljska skrb nije ravnomjerno zastupljena na cijelom području Hrvatske, najviše je ima u ruralnim područjima, a u Dubrovačko-neretvanskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji te u području Primorja gotovo uopće ne postoji. U potpunosti podržavamo stav da je udomiteljstvo, odnosno, posvojenje, najbolje rješenje za dijete, ali smatramo da je potrebno prvo stvoriti uvjete za adekvatnu izvaninstitucijsku skrb, a ne djecu po svaku cijenu izdvajati iz ustanova da bi se zadovoljile zakonske obveze.

Posvojenje

Među ukupno 1099 djece (mlađe od 18 godina) smještene u ustanovama još uvijek se nalazi i 67 djece koja ispunjavaju sve zakonske uvjete za posvojenje. Najviše ih je (21) u dobi od 11 do 14 godina, 17 je u dobi od 15 do 18, a 13 djece je u dobi od osam do 10 godina. Devetero djece je mlađe od tri godine, a sedmero je u dobi od četiri do sedam godina. Smatramo da postojeće zakonsko rješenje ne osigurava zaštitu starije djece koja ostvaruju pretpostavke za posvojenje. Izostanak ograničenja najveće moguće dobne razlike između posvojitelja i posvojenika ne ide u prilog djeci. Pored manjeg interesa za posvojenje starije djece, postojećim zakonskim rješenjem je dana zakonska mogućnost da se sasvim maloj ili tek rođenoj djeci biraju za posvojitelje i osobe u poodmakloj dobi, umjesto osoba koje su u životnoj dobi optimalnoj za roditeljstvo te se time narušava interes djeteta da posvojiteljski odnos bude najbliži biološkom roditeljstvu.

Potreban je intenzivniji angažman centara za socijalnu skrb u pronalaženju mogućnosti za posvojenje „starije“ djece. S obzirom na posebnost roditeljstva koje je ostvareno posvojenjem djeteta, važnim napretkom smatramo organiziranje edukacija za posvojitelje u Obiteljskim centrima, temeljem novog Zakona o socijalnoj skrbi, što treba biti dostupno posvojiteljima u svim sredinama.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Mogućnost ostvarivanja participativnih prava djece trebala bi biti kontinuirana i svakodnevna. Uz jasno definirane uloge djece i odraslih te prava i odgovornosti koje svaka od tih uloga podrazumijeva, uvažavanje i ostvarivanje participativnih prava trebao bi biti prihvaćen model odnosa djece i odraslih. Nažalost, svjedoci smo da u Hrvatskoj taj model nije dovoljno zaživio. Premda smo primili samo šest prijava povreda prava djece kao članova društvene zajednice, smatramo da taj broj ne odražava dobro stanje, već govori o nedovoljnoj osviještenosti o ovoj skupini prava djece, kao i neinformiranosti o njihovim mogućim povredama.

Participativna prava često se pogrešno shvaćaju i tumače, no nesporno je da djeca, uz pomoć i podršku odraslih, mogu aktivno participirati u rješavanju važnih pitanja za njih, njihove obitelji i lokalnu zajednicu. Ovogodišnje prijave povreda prava odnosile su se na pitanje glasačkog prava mladih, izražavanje mišljenja u obiteljsko-pravnim pitanjima te na izloženost djece potencijalno štetnim informacijama.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

U 2011. primili smo 159 prijava pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje, što predstavlja 15% od ukupnog broja primljenih prijava. Od toga su se 54 prijave odnosile na povrede prava na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju na svim razinama – u predškolskom sustavu, osnovnim i srednjim školama. Prijave pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje na trećem su mjestu po brojnosti, iza povreda prava na roditeljsku skrb i prava na zaštitu od nasilja. Najveći broj prijava odnosi se na prava djece u osnovnom (77), zatim u predškolskom (31) te u srednjoškolskom obrazovanju (39). Od toga je bilo 19 prijava pojedinačnih povreda prava na dostojanstvo djece u ocjenjivanju i izricanju pedagoških mjera.

Prema sadržaju prijave su se odnosile na: dostupnost odgoja i obrazovanja djeci, sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete odgoja i obrazovanja, kadrovske uvjete, programe i sadržaje odgoja i obrazovanja, prava djece u kriznim situacijama, odnos roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, suradnju odgojno-obrazovnih ustanova s drugim službama te primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju.

Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja otežana je zbog nedostatnih prostornih i kadrovskih kapaciteta dječjih vrtića, ali i zato što su pojedine općine, gradovi, županije smanjile iznose subvencija za boravak djece u dječjim vrtićima ili uvele način subvencioniranja ovisno o dohodovnom cenzusu roditelja. U osnovnom obrazovanju problem dostupnosti očitovao se u nedostatku škola na nekim područjima te u teškoćama u organiziranju produženog boravka u školi i školskog prijevoza djece. U srednjoškolskom obrazovanju pritužbe su se odnosile na nemogućnost promjene ili pohađanja više obrazovnih programa, na provedbu državne mature i elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole. Problem

dostupnosti odgoju i obrazovanju posebno je izražen za **djecu s teškoćama u razvoju**, zbog nespremnosti svih razina odgojno-obrazovnog sustava na prilagodbu njihovim potrebama, zato je nužno donijeti podzakonski *propis o obrazovnim pravima djece s teškoćama u razvoju* i regulirati status pomoćnika u nastavi za te učenike.

Roditelji su nam prijavljivali neprimjerene **sigurnosne i prostorne uvjete** u dječjim vrtićima i školama, ugroženost djece u školskom prijevozu, nezadovoljstvo zbog **organizacije rada** škole za vrijeme građevinskih radova i uređenja škole, zbog promjena odgojitelja, učitelja, razreda ili rasporeda sati, zbog broja djece i strukture odgojno-obrazovnih skupina u vrtićima, neograđenih i neuređenih školskih igrališta i dvorišta.

Pritužbe na **programe i sadržaje odgoja i obrazovanja** pretežno su se odnosile na neorganiziranje dopunske i dodatne nastave u školama, na potrebu rasterećenja učenika od preteških i preobimnih sadržaja i težine školskih torbi, na promidžbu i prodaju u školama koja nije u skladu s ciljevima odgoja i obrazovanja i povrede prava djece na natjecanjima. Predmet pritužbi bilo je i organiziranje nastave izbornih predmeta, posebice vjeronauka i nedostatak alternativnih sadržaja vjeronauku u osnovnim školama te zdravstvenog odgoja. Inicijativu za uvođenje zdravstvenog odgoja u škole dala je i Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

Pritužbe su se odnosile i na **kadrovske uvjete** odgoja i obrazovanja. Pomoć i podrška **stručnih suradnika u školi** (pedagoga, psihologa, stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila) još nije jednako dostupna svakom djetetu. Taj problem posebno je izražen u manjim mjestima i na otocima te u odgojno-obrazovnom radu s djecom s teškoćama u razvoju, stoga su nužna dodatna ulaganja kako bi se osigurala dostupnost i odgovarajući uvjeti odgoja i obrazovanja svoj djeci. Najveći broj prijava u području obrazovnih prava odnosio se na neprimjereno, **neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih** i drugih djelatnika prema djeci u odgojno-obrazovnim ustanovama. Nužno je stoga kontinuirano provoditi programe stručnog osposobljavanja i usavršavanja te uspostaviti sustav vrednovanja rada i **licencije za rad** učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja. Potrebno je **ojačati kapacitete tijela koja provode nadzor** nad zakonitošću i stručno-pedagoškim radom odgojno-obrazovnih ustanova.

Na temelju upita iz škola vidljivo je da djelatnicima škola nisu posve jasne njihove obveze, odgovornosti ni način postupanja u **kriznim situacijama**. Stoga smatramo kako je potrebno ustanoviti pravila/protokol o načinu postupanja u kriznim situacijama s jasno definiranim ulogama i obvezama. **Suradnja odgojno-obrazovnih ustanova s CZSS-ima, zdravstvenim ustanovama, policijom i drugim institucijama** nužna je radi pravovremenog i koordiniranog poduzimanja aktivnosti za zaštitu prava i interesa djeteta, ali ona još ne funkcionira na odgovarajućoj razini. Učinkovitijoj suradnji pridonio bi *Pravilnik o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima*, na što smo upozoravali i prošlih godina.

Komunikacija roditelja i škole još uvijek se čini najslabijom karikom u odgoju i obrazovanju. Potrebno je roditelje na početku školske godine upoznati s načinima komunikacije sa školom, s pravima i obvezama učenika i roditelja te s procedurom i mogućnostima zaštite prava učenika. Uspostavljanjem suradnje roditelja i škole moguće je spriječiti ili otkloniti mnoge nesporazume i sukobe.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

Ove smo godine postupali u ukupno 25 pojedinačnih predmeta koji su se odnosili na povrede zdravstvenih prava 31 djeteta, te u nekoliko slučajeva koji se odnose na zaštitu prava većih skupina djece. Manjak zdravstvenih djelatnika, neprimjereni prostorni uvjeti zdravstvenih ustanova, neodgovarajući zdravstveni propisi, a ponekad nažalost i pojedini postupci roditelja, glavni su razlozi zbog kojih djeca ne ostvaruju najvišu razinu zdravlja, kao što im jamči Konvencija o pravima djeteta. Uočili smo nedostatak specijalista pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, ortodonata, stručnjaka za mentalno zdravlje djece te stručnjaka za zdravstvenu skrb o djeci s teškoćama u razvoju (osobito stomatologa i logopeda). U

obilascima zdravstvenih ustanova ponovo smo se uvjerali u dotrajalost odjela na kojima se liječe djeca te zabrinjavajući nedostatak smještaja za roditelje hospitalizirane djece.

Ostvarenje zdravstvene zaštite djece stranaca s privremenim boravkom u Hrvatskoj propisi uvjetuju plaćanjem zdravstvenog osiguranja, što roditelji često nisu u mogućnosti podmiriti. Propisi također ne omogućuju djetetu da o trošku HZZO-a ostvari u inozemstvu liječenje za koje roditelj smatra da je učinkovitije ili bi bilo žurnije pruženo nego u Hrvatskoj.

U nekim situacijama roditelji sami ograničavaju razinu zdravstvene skrbi o djetetu, primjerice kad zbog vlastitih uvjerenja odbijaju cijepiti dijete ili ne pristaju na transfuziju krvi djetetu ili kad se odlučuju za porod kod kuće bez stručne pomoći. Zbog teške financijske situacije roditelji sve češće traže financijsku pomoć putem kružnih poruka elektroničke pošte, ugrožavajući ponekad privatnost bolesnog djeteta.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Povrede socijalnih i ekonomskih prava djece odnose se na ostvarivanje imovinskih prava djece i njihovih obitelji, njihov materijalni status uzrokovan gospodarskom krizom i općenitim stanjem u društvu te na ostvarivanje prava djece na primjereni životni standard. Zaprimiti su 122 prijave povreda pojedinačnih prava djece, što je 18% više nego u 2010., koje obuhvaćaju ukupno 204 djeteta. U 43 slučaja povrijeđena su socijalna, a u 79 ekonomska prava djece. Osim postupanja po pojedinačnim povredama prava, Ured je poduzimao i inicijative sveobuhvatne zaštite djece u području socijalnih i ekonomskih prava.

SOCIJALNA PRAVA

Prijave povreda prava u sustavu socijalne skrbi (5) u pravilu su se odnosile na nedovoljnu informiranost roditelja o mogućnostima koje su im na raspolaganju u sustavu socijalne skrbi i na nezadovoljstvo obimom predviđenih materijalnih prava u ostvarivanju prava na jednokratnu novčanu pomoć, pomoć za uzdržavanje te prava na osobnu invalidninu djece s teškoćama u razvoju. Ponavljanje istovrsnih prijava povreda prava i ove godine, ocjenjujemo kao rezultat neujednačenog rada povjerenstava (prvostupanijskih tijela vještačenja zdravstvenog statusa djeteta), neusklađenosti odredbi zakona o uvjetima koje roditelji moraju ispunjavati, uz moguću nedovoljnu pripremljenost (organiziranost, brojnost i obučenost djelatnika) tijela i službi pred kojima se postupci provode. Četiri prijave odnosile su se na priznavanje prava na **dječji doplatak**, a dvije na pravo na **obiteljsku mirovinu** te probleme u pojedinim slučajevima zapljene ukupnih sredstava računa roditelja, uključujući i sredstva dječjeg doplatka. Postupali smo u 20 predmeta o pitanjima ostvarenja prava djece iz Zakona o **rodiljnim i roditeljskim potporama**. Prijave su se u većini slučajeva odnosile na zaštitu prava djece s teškoćama u razvoju, odnosno na prava roditelja na korištenje dopusta za njegu djeteta ili na rad s polovicom punog radnog vremena. Prijave su, osim našeg pojedinačnog postupanja, zbog uočenih nelogičnosti u ostvarenju prava korisnika, bile povod inicijativama i predlaganjima boljih rješenja *Povjerenstvu za praćenje provedbe Zakona*. Neki od naših prijedloga su usvojeni.

EKONOMSKA PRAVA

Od 79 prijava povreda ekonomskih prava djece, 45 se odnosilo na povredu prava na primjeren životni standard, 19 na potrebu zaštite imovinskih prava, odnosno raspolaganja imovinom djece te 12 na zaštitu od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova, većinom vezanih za nezakoniti rad ili zapošljavanje djece. Preostale prijave odnosile su se na zaštitu djece od neprimjerenog oglašavanja i druga prava.

Povredu prava na **primjereni životni standard djece** prijavljivali su nam roditelji tražeći savjet i pomoć zbog blokade svojih računa i nemogućnosti raspolaganja novčanim sredstvima, zbog problema stambenog zbrinjavanja te teškoća nastalih zbog postupaka ovrhe temeljem Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima i Ovršnog zakona. Nekima od njih zaplijenjena su i novčana sredstva koja su temeljem Ovršnog zakona trebala biti izuzeta od ovrhe (dječji doplatak, uzdržavanje za dijete, naknada roditelju-njegovatelju, roditeljske naknade i sredstva za opremu za novorođenče).

U vezi sa **zaštitom djece od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova**, Ured je postupao po zaprimljenim prijavama te predlagao opće inicijative za bolju zaštitu djece od nezakonitog rada ili zapošljavanja u području radnih odnosa kod poslodavaca, prava učenika pri obavljanju stručne prakse,

sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima, zaštitu djece koja prose te zaštitu od neprimjerenog oglašavanja. U okviru općih inicijativa Ured je organizirao sastanke i rasprave koji su rezultirali preporukama pravobraniteljice tijelima relevantnim za zaštitu prava djece. Uočili smo da sudjelovanje djece u kulturnim, umjetničkim, promidžbenim i sportskim aktivnostima nije popraćeno sveobuhvatnim normativnim okvirom zaštite djece niti potrebnim nadzorom. Stoga smo Ministarstvu rada i mirovinskoga sustava i Ministarstvu socijalne politike i mladih preporučili iniciranje **zakonodavnih aktivnosti i koordinirano djelovanje nadležnih tijela** (uključivši i Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta).

Bavili smo se **imovinskim odnosima roditelja** i djece i prigovorima roditelja na odredbu Obiteljskog zakona prema kojoj su roditelji kod raspolaganja imovinom djece (za razliku od upravljanja i korištenja prihoda od dječje imovine) onemogućeni samostalno postupati te za to trebaju odobrenje nadležnog CZSS-a. Roditeljski prigovori odnose se i na obvezu plaćanja **upravne pristojbe** kod podnošenja zahtjeva za odobrenje raspolaganja imovinom djeteta. Postupali smo i u predmetima u kojima je nedvojbeno došlo do povreda dječjih prava u raspolaganju **njihovim novčanim sredstvima**, čime je djeci prouzročena velika materijalna šteta.

Problem **siromaštva** obilježio je 2011. godinu, a životni standard djece osobito su ugrožavale ovrhe na sredstvima roditelja, neplaćanje uzdržavanja od roditelja s kojim ne žive te smanjivanje raznih olakšica i povlastica socijalne sigurnosti. Zato smo upućivali preporuke prema županijskoj i lokalnoj razini u vezi s ostvarivanjem novčanih pomoći, rješavanjem stambenih pitanja, dostupnosti odgoja i obrazovanja te ostvarivanjem prava na zdravstvenu skrb. Šest prijava odnosilo se na **povrede prava djece kod oglašavanja**, a tom smo se problematikom bavili i kroz opće inicijative.

2.6 KULTURNA PRAVA

Konvencija o pravima djeteta obvezuje države stranke da osiguraju svakom djetetu ostvarenje kulturnih prava: pravo na njegovanje vlastite kulture, slobodno kulturno i umjetničko izražavanje, pravo na pristup informacijama, pravo na isповijedanje vlastite vjere i uporabu vlastitog jezika, pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i rekreaciju. U protekloj godini postupali smo u osam pojedinačnih slučajeva povreda kulturnih prava djece i nekoliko općih inicijativa. Riječ je o pritužbama na organizaciju aktivnosti za djecu u okviru udruga, neprimjerenost postupanje članova udruga prema djeci, nedostatak prostora za provođenje slobodnih aktivnosti, izloženost štetnim medijskim i drugim sadržajima. Većina prijava odnosi se na prava djece u sportu te upozorava na neprimjereni odnos trenera prema djeci. Pritužbe su se odnosile i na sudjelovanje djece *ireligioznih* roditelja u vjerskim aktivnostima u školi, kao i na izlaganje katoličkih obilježja u državnoj školi. Susretali smo se s upitima građana o regulativi, načinu postupanja i procedurama u vezi sa sudjelovanjem djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim djelatnostima.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Ured je zaprimio 55 pojedinačnih prijava povrede pravosudno-zaštitnih prava djece, koje su se u 21 slučaju odnosile na neodgovarajuće postupanje policije i pravosudnih tijela, deset prijava odnosilo se na zaštitu prava djeteta na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno, a osam na zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Četiri prijave tiču se zaštite djeteta svjedoka, tri su vezane uz pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe te tri uz pravo na neodgodivu pravnu pomoć. U manjem broju bile su zastupljene pritužbe na pravo na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (2) i zaštitu prava djeteta oštećenika (2).

Zaštita djeteta-svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Prema podacima MUP-a, tijekom 2011. godine prijavljeno je 4160 kaznenih djela na štetu djece. U najvećem broju slučajeva djeca su bila žrtve kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži i to najčešće kaznenih djela zapuštanja i zlostavljanja djeteta (1280), povrede uzdržavanja (1040) i nasilničkog ponašanja u obitelji (875), a evidentirano je i šest kaznenih djela napuštanja djeteta te 14 kaznenih djela oduzimanja djeteta. Zabrinjava i podatak da je policija evidentirala 389 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa počinjenih na štetu djeteta te 28 kaznenih djela izvanbračnog života s djetetom starijim od 14 godina. U 230 slučajeva počinjena je tjelesna ozljeda djeteta, u pet slučajeva pokušaj

ubojstva djeteta, dok je u tri slučaja djeci nasilno oduzet život. U 52 slučaja počinjeno je kazneno djelo sprečavanja i neizvršavanja mjera za zaštitu djece, a u dva zlostavljanje u obavljanju službe ili javne ovlasti. Zabilježeno je i jedno protupravno oduzimanje slobode, jedna otmica te četiri kaznena djela trgovanja djecom.

Roditelji nam se često obraćaju telefonom, neposredno nakon što je počinjeno djelo na štetu njihovog djeteta, tražeći savjet kako u najvećoj mjeri zaštititi njegova prava u postupku istrage i suđenja. Izražavaju ljutnju i nezadovoljstvo zbog načina na koji se djeca tretiraju u postupku, zbog učestalosti ispitivanja, pozivanja djece radi svjedočenja te sporosti u procesuiranju počinitelja. Pritužuju se na dugotrajnost suđenja u postupcima koji bi, temeljem Obiteljskog zakona, trebali biti žurni (uzdržavanje djeteta, odluke o zaštiti prava djeteta), a traju više godina bez donošenja privremene mjere. Obaviješteni smo o postupku utvrđivanja očitstva koji je trajao 12 godina, 10 mjeseci i 23 dana te sudskom postupku naknade štete zbog teškog oštećenja zdravlja djeteta koji se vodi 14 godina.

Nužno su potrebna poboljšanja položaja djece žrtava i svjedoka kako bi ih se zaštitilo od sekundarne viktimizacije te smanjila nelagoda i stres koji proživljavaju sudjelovanjem u pravosudnom postupku. Djeca kao sudionici pravosudnog postupka moraju imati posebnu zaštitu koja treba biti osigurana kroz kvalitetno zakonsko uređenje, ali i odgovarajuću primjenu propisa u praksi i uvjete koji štite najbolji interes djeteta. Sudjelujući u radu radne skupine za izradu nacrtu prijedloga Zakona o sudovima za mladež nastojali smo svojim prijedlozima unaprijediti položaj djeteta žrtve i svjedoka u kaznenim postupcima, inzistirajući na implementaciji međunarodnih standarda njihove zaštite. Ured pravobraniteljice za djecu organizirao je stručnu raspravu „Zaštita djeteta svjedoka u postupcima policije, kaznenom i prekršajnom postupku“ kako bi potaknuo suočavanje s problemima u sustavu zaštite djeteta-svjedoka i slabostima funkcioniranja pojedinih sustava te upozorio na potrebna poboljšanja. Početkom 2012. godine organizirali smo i četiri stručna skupa o sudjelovanju djeteta u sudskim i upravnim postupcima obiteljskopravne zaštite u svjetlu Europske konvencije u ostvarivanju dječjih prava, u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu.

Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Podaci MUP-a pokazuju da je 445 djece bilo žrtvom ovog oblika nasilja u 2011. godini. Na štetu djece najviše je počinjeno kaznenih djela bludnih radnji (118), spolnog odnošaja s djetetom (71), zadovoljavanja pohote pred djetetom (56) i dječje pornografije na računalnom sustavu ili mreži (50). Počinjeno je 36 kaznenih djela iskorištavanja djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, 20 silovanja 16 djela upoznavanja djece s pornografijom, osam podvođenja djece, osam rodoskrvuća, pet spolnog odnošaja zloupotrebom položaja te jedno silovanje u pokušaju.

Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je sudjelovao u Kampanji Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom, koja se u 2011. godini provodila u Hrvatskoj. Pritom smo predlagali poboljšanja normativne uređenosti, kako bi se kroz kazneno zakonodavstvo osiguralo odgovarajuće procesuiranje počinitelja seksualnih delikata na štetu djece te maksimalno zaštitilo dijete-žrtvu u pravosudnom postupku. Prijedlozi su bili usmjereni na pojašnjenje i proširenje pojedinih definicija u Kaznenom zakonu, nove kvalifikacije pojedinih kaznenih djela počinjenih na štetu djece te uvođenje novih kaznenih djela u kazneno zakonodavstvo (*grooming*, seksualno uznemiravanje djeteta). Predložili smo i da se razmotre potrebne izmjene zakona koje će omogućiti uspostavu **baze podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece**. Problemizirali smo pitanje kaznene odgovornosti odrasle osobe za stupanje u spolni odnošaj s djetetom, vezano uz dobnu granicu (14 godina) djetetovog pristanka na takav spolni odnošaj, koju smatramo preniskom. S tim u vezi organizirali smo stručnu raspravu, vezano uz zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja, te proveli istraživanje među mladima u Rijeci, Splitu i Osijeku. U skladu s rezultatima istraživanja, predložili smo izmjene kaznenog zakonodavstva, što je rezultiralo povišenjem spomenute dobne granice s 14 na 15 godina. Organizirali smo i stručni skup „Zaštita djece žrtava i svjedoka u postupcima policije, prekršajnim i sudskim postupcima“. U cilju prevencije spolnog zlostavljanja i iskorištavanja, u našim regionalnim uredima održane su radionice za članove Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu, pod nazivom „Kakav spolni odgoj mladih“. U suradnji s Udrugom „Korak po korak“ i „Poliklinikom za zaštitu djece grada Zagreba“ organiziran je okrugli stol o prevenciji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.

Zaštita prava djece-počinitelja kaznenih i prekršajnih djela

Podaci MUP-a za 2011. godinu pokazuju da su djeca počinila ukupno 4.438 kaznenih djela, od čega su 745 počinila djeca mlađa od 14 godina, koja su kazneno neodgovorna. Za kazneno odgovorne počinitelje, one u dobi od 14 do 18 godina, bilježi se blagi pad počinjenja kaznenih djela od 3,8% u odnosu na 2010. Zabrinjavaju podaci o kaznenim djelima s elementima nasilja djece do 18 godina a to su: tjelesna ozljeda (367), teška tjelesna ozljeda (84), ubojstvo u pokušaju (4), napad na službenu osobu (15), razbojništvo (79).

Najviše pritužbi u segmentu pravosudno zaštitnih prava odnosilo se na neprimjereno postupanje policijskih službenika prema djeci osumnjičenoj za počinjenje kaznenih i prekršajnih djela. Ohrabruje što je policija svjesna ovih problema, a podizanje razine zakonitog i profesionalnog postupanja i edukaciju svojih djelatnika vidi kao primarni izazov i potrebu u svom djelovanju. Doneseni su i novi provedbeni propisi za provođenje odgojnih mjera, koji su bolje usklađeni s međunarodnim dokumentima i donose neke novine u načinu izvršenja sankcija. Novi Zakon o sudovima za mladež donosi niz procesnih novina koje bi trebale značajno skratiti vrijeme vođenja postupka te osigurati bolju zaštitu prava djece koja su lišena slobode. Uvedene su i nove alternativne mjere koje su se već pokazale vrlo učinkovitim za djecu počinitelje i cjelokupnu zajednicu. Radi kvalitetnije zaštite prava djece u sukobu sa zakonom, nužna je sustavna i organizirana edukacija svih sudaca i državnih odvjetnika za mladež te odvjetnika, koji bi samo uz dobivenu licencu nakon dovršene edukacije mogli obavljati posao u području maloljetničkog sudovanja. Položaj stručnih suradnika nepravnik na sudovima i odvjetništvima za mladež nije dovoljno osnažen, unatoč zakonskoj obvezi. U području izvršenja mjera posebnih obveza u predkaznenom i kaznenom postupku utvrdili smo da nema dovoljno resursa za njihovo provođenje. Više problema detektirali smo u izvršenju institucionalnih odgojnih mjera, a posebno tešku situaciju utvrdili smo u izvršenju odgojne mjere za mušku populaciju u Odgojnom zavodu u Turopolju.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

Prema prijavama, dječja sigurnost ugrožena je **u prometu, na igralištima i u igraonicama** te zbog **štetnih utjecaja iz okoliša**. U **organiziranom i javnom prijevozu** sigurnost djece je ugrožena zbog neispravnih autobusa, prevoženja većeg broja djece od dopuštenog, neadekvatne prometne infrastrukture, neprimjerene prometne signalizacije, neprilagođenog voznog reda, nedostatnih autobusnih linija, loše izgrađenih autobusnih stajališta. Problemi u tom području nužno se moraju riješiti dogovorom i suradnjom škole, osnivača i prijevoznika.

Prijave zbog **nedostatne sigurnosti djece na igralištima i u igraonicama** ukazuju na nedostatak igrališta i neprikladne prostore za igru, neurednost, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora nad otvorenim dječjim igralištima i u igraonicama. U Hrvatskoj još ne postoji jedinstven i sveobuhvatan propis koji bi na jasan način regulirao sigurnost djece na igralištima i u igraonicama pa nisu ostvarene ni osnovne pretpostavke za ostvarivanje prava djece na sigurnu igru, unatoč našim preporukama i upozorenjima. Pojačanu aktivnost države očekujemo i u zaštiti djece od **štetnih utjecaja iz okoliša** (primjerice rafinerija u Sisku i Slavonskom Brodu ili školskih zgrada s pokrovom koji sadrži azbest), jer nedovoljna i nepravovremena ulaganja u ovaj aspekt mogu trajno ugroziti zdravlje i život djece. Djeca su izložena i štetnim utjecajima **prekomjerne buke**, primjerice u kinu pri projekciji dječjih filmova, ali i u svome domu zbog buke iz obližnjih ugostiteljskih objekata u noćnim satima ili kad kroz duže vrijeme slušaju vrlo glasnu glazbu putem slušalica. Sadašnji propisi nisu dorečeni te smatramo potrebnim da se podzakonskim aktima odredi najviša dopuštena razina jačine zvuka u prostoru u kojem borave djeca.

Radi bolje zaštite sigurnosti djece nužno je unapređenje sustava **potrage za nestalom djecom** u Hrvatskoj (na što je ukazano u slučaju nestanka sedamnaestogodišnje djevojke u ljeto 2011.). Upozorili smo na to nadležne, ističući važnost brze reakcije svih segmenata društva u svakom slučaju nestanka djeteta, budući da zasad nemamo jedinstveni sustav traženja koji bi uključivao i međudržavnu suradnju niti je uspostavljena jedinstvena telefonska linija 116 000 za nestalu djecu (koja funkcionira u 15 europskih država).

2.9 DISKRIMINACIJA

Tijekom 2011. Postupali smo po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD) u sedam slučajeva. Šest pritužbi odnosi se na pojedinačne povrede prava djece, dok se u jednom slučaju radilo o općoj inicijativi pravobraniteljice radi suzbijanja diskriminacije. U tri slučaja osnova pritužbe za diskriminaciju bila je vjera, u dva zdravstveno stanje te u po jednom nacionalno podrijetlo i dob djeteta. Šest pritužbi odnosi se na diskriminatorno postupanje u području obrazovanja, a u jednom slučaju riječ je o diskriminatornom postupanju općenito. Uočeno je da se riječ diskriminacija često koristi kolokvijalno, pored isticanja drugih povreda prava djece, pa je broj predmeta u kojima je postupano po ZSD-u znatno manji od broja predmeta u kojima podnositelji pritužbi spominju diskriminaciju i u kojima je Ured postupao prema Zakonu o pravobranitelju za djecu.

3 PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE

3.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Najčešće smo se bavili pitanjima ostvarivanje prava romske i srpske nacionalne manjine. Kod pripadnika romske nacionalne manjine, prijave su se odnosile na ostvarivanja roditeljske skrbi i zanemarivanje u obitelji, povrede prava na zaštitu od nasilja, obrazovnih, pravosudno-zaštitnih i ekonomskih prava te prijave sumnje na diskriminaciju temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije. Specifične teme bile su sklapanje maloljetničkih brakova u romskoj zajednici; neadekvatni i opasni uvjeti u školskoj zgradi u Pribislavcu; problem napuštanja školovanja kod romske djece, posebice djevojčica; nesuradnja roditelja sa školom; obiteljske situacije ugrožavajuće za djecu te rješavanje statusnih pitanja. Uočeno je da su brojne mjere i aktivnosti različitih planova i strategija pa i uloženi novac, usmjereni primarno na Rome i romsku djecu, a nema dovoljno mjera koje uključuju rad s većinskim stanovništvom s ciljem socijalnog uključivanja Roma, posebice romske djece.

S pitanjima i problemima djece pripadnika srpske nacionalne manjine susretali smo se tijekom obilazaka škola i razgovora s djecom. I dalje je izražen problem nacionalne podijeljenosti, ponekad i nesnošljivosti, u Vukovaru. Otežan suživot i nerazriješeni odnosi odraslih često se odražavaju na djecu pa i ona postaju sudionicima međunacionalnih sukoba. Djeca međunacionalnu netolerantnost vide kao problem u svim školama u Vukovaru zbog odvojenog školovanja, misle da su odrasli odgovorni za takvo stanje i da djeca prenose vrijednosti iz obitelji i poruke svojih nacionalnih vođa.

3.2 PRAVA DJECE S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Kršenje prava djece s problemima u ponašanju najčešće prijavljuju roditelji te djelatnici ustanova odgoja i obrazovanja i socijalne skrbi. Odgojno-obrazovne ustanove još uvijek ne nalaze učinkovite odgovore na potrebe djece s problemima u ponašanju, zbog čega su frustrirana i djeca i roditelji i nastavnici. Često izostaje primjerena suradnja sektora u rješavanju ovih problema. Djeca koja su smještena u odgojne ustanove nisu prihvaćena u školama, a stručni tretman u ovim ustanovama često nije dostatan, dovoljno diferenciran, ni primjeren individualnim potrebama. Nema niti dovoljno odjela dijagnostike u odgojnim ustanovama, a postinstitucionalni prihvat djece nije riješen na primjeren način. Najdrastičnija kršenja prava događaju se djeci s poremećajima u ponašanju i psihičkim teškoćama, koja su smještena u odgojne ustanove, a za koje država, unatoč kontinuiranom upozoravanju pravobraniteljice i stručne javnosti, još uvijek nema primjereno rješenje.

3.3 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Resursi za ostvarenje brige za mentalno zdravlje djece u Hrvatskoj su nedostatni. U većim sredinama postoji više mogućnosti za liječenje i druge oblike zaštite mentalnog zdravlja, koje nudi civilni sektor, privatnici i razne organizacije, no u manjim sredinama djeca i roditelji često su potpuno uskraćeni za bilo koji oblik pomoći i prisiljeni potražiti je u većem gradu. Zbog slabe prometne povezanosti i posvemašnjeg siromaštva, u manjim ruralnim sredinama roditelji često odustaju od pomoći iako je ona nužna za dijete i

obitelj. Nedobivanje pomoći predstavlja rizik za pojavu težih poremećaja mentalnog zdravlja i ponašanja, uključujući i rizik od samoubojstva djeteta. Problem je i nedostatna i površna suradnja među različitim stručnjacima i resorima, s prebacivanjem i otklanjanjem odgovornosti za kršenje djetetovih prava i interesa. Unatoč upozorenju pravobraniteljice za djecu, i nadalje ne postoje punktovi s 24-satnim dežurstvima, dostupna djeci u krizi i njihovim roditeljima.

3.4 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

Unatoč propisanim zabranama i kontroli gospodarskih inspektora, alkohol, duhanski proizvodi, klađenje, a nažalost i droga, još uvijek su dostupni djeci. U nekoliko gradova donesene su odluke o zabrani konzumiranja, nošenja i posjedovanja alkohola na javnim površinama. Smatramo da te odluke trebaju jasno biti postavljene u funkciju zaštite djece, s naglaskom na odgojnom djelovanju, a ne represiji. Potrebno je osigurati veći broj savjetovaništva i djelatovnih programa prevencije alkoholizma mladih te djeci ponuditi prostore i programe za kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Zabrinuti zbog dostupnosti djeci **igara na sreću i klađenja**, te zbog njihovog oglašavanja u elektroničkim i tiskanim medijima te na javnim i sportskim događanjima, predložili smo Ministarstvu financija dopunu odredbi Zakona o igrama na sreću koje se odnose na zabranu oglašavanja igara na sreću u tiskanim i elektroničkim medijima za mlade. Predložili smo i izmjenu odredbi Pravilnika o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica, na način da se propiše veća udaljenost tih sadržaja od odgojno-obrazovnih ustanova, učeničkih domova te domova socijalne skrbi u kojima su smještena djeca.

3.5 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

Obraćaju nam se roditelji djece koji su na izvršavanju kazne zatvora, kao i oni koji za to vrijeme skrbe o djetetu. Najčešći razlog obraćanja su teškoće u ostvarivanju kontakta s djetetom, bilo zbog udaljenosti kaznene ustanove od boravišta djeteta, bilo zbog nesuradnje drugog roditelja ili skrbnika. Pritužbe se odnose i na nedovoljnu neosjetljivost pravosudne policije na potrebe djece prilikom posjeta. Zatvorski sustav osigurao je zasebne prostore za posjete, prilagođene djeci, no nakon početnog ulaganja prostor se više ne oplemenjuje niti se u njega ulaže. Program *Odgovorno roditeljstvo*, koji je rezultat suradnje Uprave za zatvorski sustav i obiteljskih centara, provodi se od 2010. u četiri kaznene ustanove. Od 2011. provodi se sa zatvorenicama (roditeljima) u svim kaznenim ustanovama te s članovima obitelji u obiteljskim centrima, no uz slabiji odaziv. Naš je Ured član EUROCHIPS-a, međunarodne mreže institucija i organizacija koje se bave zaštitom prava i interesa djece zatvorenika te aktivno sudjeluje na međunarodnim skupovima i projektima vezanim za ovu problematiku.

3.6 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Svrha je pravosuđa prilagođenog djeci da se djeci zajamči potpuno ostvarivanje njihovih prava u svakom susretu s pravosudnim sustavom, neovisno o djetetovoj ulozi u pravosudnom postupku. Na to upozoravamo nadležna tijela te im, u suradnji sa stručnjacima, preporučujemo stvaranje potrebnih kadrovskih, prostornih i organizacijskih uvjeta: osnivanje servisa za podršku i pomoć djeci žrtvama i svjedocima, prilagodbu sudskih prostora djeci, potrebnu stručnu ekipiranost centara za socijalnu skrb, sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u pravosudnom postupku. Zalažemo se za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, licenciranje odvjetnika koji zastupaju djecu te za osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke o obiteljskopravnoj zaštiti. Sudjelovali smo u radu radnih skupina za izradu nacrtu prijedloga *Zakona o sudovima za mladež* i *Zakona o kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji* te aktivno sudjelovali i u izradi drugih propisa kojima se uređuje položaj djece u pravosudnom postupku. Vladi RH preporučili smo potpisivanje i ratifikaciju trećeg fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta kako bi se djeci osiguralo postojanje međunarodnog instrumenta za pritužbe, u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu učinkovita. Organizirali smo dva stručna skupa o zaštiti djece žrtava i djece počinitelja kaznenih djela, a izlaganja planiramo objaviti u obliku zbornika, što će koristiti širem krugu stručnjaka koji dolaze u doticaj s djecom u pravosudnom postupku.

3.7 ZAŠTITA PRAVA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

Pojedinačne prijave povreda prava u sportu u kojima smo postupali ove godine odnosile su se na: probleme prelazaka djece iz jednog kluba u drugi, vršnjačko nasilje na treninzima ili natjecanjima, neprimjerena i zlostavljajuća ponašanja odraslih prema djeci-sportašima, negativne učinke treniranja i natjecanja djece i adolescenata u kontaktnim borilačkim sportovima, ukidanje programa osposobljavanja u plivanju djece predškolske dobi, troškove roditelja i način trošenja sredstava koja klubovi dobivaju iz proračuna jedinica lokalnih samouprava itd. Zbog toga smo se obraćali klubovima, sportskim savezima, tijelima jedinica lokalne samouprave, policijskim upravama, općinskim državnim odvjetništvima, MZOS-u i HOO-u. Nažalost, posljednje izmjene i dopune zakonskih odredbi Zakona o športu nisu dovoljne i ne jamče sveobuhvatnu zaštitu djece u športu.

3.8 ZAŠTITA PRAVA DJECE NA OTOCIMA

Pravobraniteljica za djecu i njezini suradnici obišli su sedam otoka: Korčulu, Lastovo, Hvar, Cres, Lošinj, Ilovik i Pag. Posjeti otocima ostvarivali su se kroz posjet školama, razgovor s učenicima i radnicima škola te s predstavnicima lokalne zajednice. Uočili smo specifične teškoće s kojima se svakodnevno suočavaju djeca na otocima u ostvarivanju svojih prava. Neadekvatni prostorni i kadrovski uvjeti škola, nedostatak stručnih suradnika, nedostatan knjižni fond školskih knjižnica, nedovoljna povezanost s kopnom, nedostatak stručnog zdravstvenog kadra, teškoće u provođenju mjere nadzora nad roditeljskom skrbi, problemi u obrazovanju i ostvarivanju drugih prava djece s teškoćama u razvoju, loša prometna povezanost mjesta na otoku i nedostatak sadržaja slobodnog vremena za djecu, neki su od problema na koje su nam ukazali, u vezi s kojima smo upućivali preporuke nadležnim tijelima.

3.9 LOKALNA ZAJEDNICA U ZAŠTITI PRAVA DJECE

U 2011. godini obraćali smo se jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave izravno i posredstvom **Hrvatske zajednice županija, Udruge gradova u RH i Udruge općina u RH**. U suradnji s njima istraživali smo dostupnosti i razinu subvencioniranja predškolskog odgoja i cijena dječjih vrtića, što je nastavak aktivnosti iz 2010. godine. Ispitali smo i s kakvim se sve teškoćama općine i gradovi susreću pri osiguravanju pomoćnika u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju, s obzirom na nejasne kriterije u vezi s time. Od lokalne zajednice zatražili smo i informacije o dostupnosti javnog prijevoza djeci i mladima prilikom odlaska u školu, na školsku praksu ili slobodne aktivnosti, svjesni rizika koje sa sobom nosi pomanjkanje redovitih linija (autostopiranje).

3.10 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Mediji pridonose porastu vidljivosti djece i njihovih potreba u društvu, kao i inicijativa za zaštitu prava djece, no u njima je često senzacionalističko izvještavanje, uz kršenje prava djece na privatnost i zaštitu dostojanstva. Posebno zabrinjava način izvještavanja o vršnjačkom nasilju, o djeci koja su počinitelji kaznenih djela, o žrtvama seksualnog nasilja te o siromašnoj djeci. Premda propisi štite prava djece u medijima, pravosudni sustav iznimno rijetko reagira na prijave njihovog kršenja te su zasad jedine sankcije za to opomene Novinarskog Vijeća časti izrečene novinarima i urednicima. Zaštita djece od potencijalno štetnih medijskih sadržaja još nije dovoljno stručno obrađena tema te je nužan javni stručni dijalog o kriterijima, načelima i načinu zaštite djece u području medija. Veću pažnju treba posvetiti proizvodnji kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu i razvoju medijske kulture i djece i odraslih, osobito roditelja. Nedostaju istraživanja i stručni pristupi u području ostvarivanja prava djece u medijima i zato zagovaramo osnivanje istraživačko-razvojnog **centra za medije i djecu**.

3.11 – 3.13 NACIONALNI DOKUMENTI I STRATEGIJE U VEZI SA ZAŠTITOM PRAVA DJECE

Ured pravobraniteljice za djecu redovito prati ostvarivanje, a dijelom i sudjeluje u ostvarivanju Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012., Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. te Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. do 2011. godine.

3.14 KAMPANJA VIJEĆA EUROPE ZA ZAUSTAVLJANJE SEKSUALNOG NASILJA NAD DJECOM

Pravobraniteljica za djecu priključila se Kampanji VE za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom, pozivajući Vladu RH da ratificira Konvenciju te podrži provođenje Kampanje u Hrvatskoj. Na poziv MOBMS-a sudjelovali smo u donošenju Akcijskog plana Kampanje te se uključili u njezino provođenje. Sudjelovanje Ureda nastavak je višegodišnjih aktivnosti usmjerenih na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja. U okviru Kampanje proveli smo istraživanje o stavovima mladih u odnosu na aspekte spolnog iskorištavanja, organizirali stručnu raspravu, održali radionice za mlade pod nazivom „Kakav spolni odgoj mladih“, sudjelovali u organizaciji okruglog stola o prevenciji seksualnog zlostavljanja djece, prijedlozima i mišljenjima sudjelovali u postupku donošenja propisa koji se odnose na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, prigodno obilježili 19. studeni – Svjetski dan prevencije zlostavljanja djece te javnim istupima kontinuirano upozoravali na potrebu zaštite djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja.

4 UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je, u obavljanju poslova iz svog djelokruga, ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Na taj način institucijama, tijelima ili osobama ukazujemo na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2011. godine, uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet. Pored toga, nadležnim institucijama uputili smo i ukupno 47 preporuka koje se odnose na opće inicijative s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u Republici Hrvatskoj. Među njima su najbrojnije preporuke u području obrazovanja (24), pet preporuka odnosi se na zaštitu djece s problemima u ponašanju, četiri na sigurnost, tri na zdravlje, a ostale na obiteljskopravnu zaštitu, imovinska prava djece, prava u području medija, sporta, potporu programima udruga za djecu, dostupnost prometnih veza te suradnju s lokalnom zajednicom.

5 SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA

U 2011. sudjelovali smo u radu stručnih radnih skupina za izradu Zakona o sudovima za mladež, Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji i Zakona o udomiteljstvu. Sudjelovali smo u donošenju ukupno 21 propisa, dajući konkretne prijedloge i mišljenja na nacрте prijedloga propisa te smo podnijeli devet inicijativa za izmjenu propisa. Prijedloge i mišljenja dali smo na: Zakon o izmjeni i dopuni Obiteljskog zakona, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama, Zakon o udomiteljstvu, Kazneni zakon, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o prosvjetnoj inspekciji, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu, Zakon o financiranju autonomnih ženskih skloništa i ženskih savjetovališta koje vode organizacije civilnog društva, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o športu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovini, Zakon o strancima te Zakon o pučkom pravobranitelju. Inicijativu za izmjene dali smo vezano uz Ovršni zakon, Zakon o igrama na sreću, Zakon o doplatku za djecu, Zakon o umjetničkom obrazovanju, Zakon o upravnim pristojbama, Zakon o zdravstvenoj zaštiti stranaca i Zakon o strukovnom obrazovanju. Ukazali smo na potrebu donošenja Zakona o igraonicama i prostorima za dječju igru.

Sudjelovali smo u donošenju Udžbeničkog standarda te pravilnika: Pravilnik o načinu izvršavanja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, Pravilnik o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva, Pravilnik o uvjetima i načinu reklamiranja piva, Pravilnik o obavljanju djelatnosti u svezi sa zapošljavanjem, Pravilnik o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica. Na našu inicijativu donesen je Pravilnik o načinu prikupljanja

dokumentacije o promjeni spola, a upozorili smo i na potrebu donošenja Pravilnika o programu, načinu uočavanja, školovanja, praćenja i poticanja darovitih učenika.

Aktivno smo uključeni u postupak donošenja Preporuke parlamentarne skupštine Vijeća Europe o pravima djece bez pratnje, *Rec 1969 (2011) Unaccompanied children in Europe: issues of arrival, stay and return* te *Preporuke o pravima i pravnom statusu djece i roditeljskim odgovornostima*.

6 OBILAZAK USTANOVA U KOJE SU DJECA SMJEŠTENA

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, obišli smo 65 ustanova. Posjetili smo: 13 ustanova socijalne skrbi (11 domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i dva za djecu s poremećajima u ponašanju), tri ustanove za žrtve obiteljskog nasilja, 28 odgojno-obrazovnih ustanova (pet dječjih vrtića, 16 osnovnih i tri srednje škole, tri učenička doma i centar za odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju), tri zdravstvene ustanove, osam dječjih igraonica, šest dječjih odmarališta i četiri kaznene ustanove. Prilikom obilazaka posebno smo pratili uvjete smještaja, odgoja i skrbi, mogućnosti dječje participacije u pojedinim pitanjima života i rada u ustanovama te suradnju s drugim relevantnim ustanovama.

7 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE

Organizirali smo dva stručna skupa otvorena za stručnu i širu javnost: dvodnevni skup „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“ i „Zaštita djeteta svjedoka u postupcima policije, kaznenom i prekršajnom postupku“. Održali smo tri stručna sastanka – okrugla stola: „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja u svjetlu kaznenopravne odgovornosti odraslih osoba“, „Upisi u srednju školu i inkluzivno srednjoškolsko obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju, zdravstvenim teškoćama i teškoćama u učenju“ i „Učinci reorganizacije rada centara za socijalnu skrb na razinu zaštite dobrobiti i prava djece - korisnika usluga iz domene obiteljsko-pravne zaštite, zaštite djece s problemima u ponašanju, teškoćama u razvoju i djece pod skrbištvom“. Predstavili smo naš zbornik "Dječja prava i slobodno vrijeme".

Kao važan izdavački projekt ističemo publikaciju „Djeca medija - Od marginalizacije do senzacije“ (ur. L. Ciboci, I. Kanižaj i D. Labaš) koja je ostvarena u suradnji Ureda pravobraniteljice za djecu i Matice hrvatske. Objavili smo materijale namijenjene djeci: letke „Kako pravobraniteljica štiti dječja prava“ i „Prava djece u sukobu sa zakonom“, Zidni kalendar 2012. za djecu, igra memory „Imaš pravo znati svoja prava“ te „Konvencija o pravima djeteta – Uloga pravobraniteljice za djecu“ (ponovljeno izmijenjeno izdanje). Izrađen je i promidžbeni materijal (bilježnice, vrećice, olovke) s prepoznatljivim logom pravobraniteljice. Pokrenuta je nova web stranica za djecu <http://azanas.dijete.hr>, kojoj je cilj približiti djeci značenje njihovih prava u svakodnevnom životu.

Svi zajedno održali smo 41 izlaganje na skupovima u vlastitoj organizaciji ili organizaciji drugih te objavili 17 tekstova iz raznih područja zaštite prava i interesa djece u raznim publikacijama.

8 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM

Jedno od najvažnijih područja rada Ureda pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom, jer tada izravno od djece doznajemo o njihovim razmišljanjima, problemima i prijedlozima koje smatraju važnim. Djeca iz dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola često su gosti u našim uredima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci, posjećujemo ih i u ustanovama u kojima borave te ih susrećemo na sjednicama dječjih gradskih vijeća i dječjih foruma, manifestacijama dječjeg stvaralaštva, sportskim susretima ili smotri učeničkih projekata iz područja ljudskih prava. Posebno ističemo kontinuirani rad s djecom kroz aktivnosti MMS-a (Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu), koji aktivno sudjeluju i u radu ENYA (Europske mreže mladih savjetnika pravobraniteljica za djecu).

9 MEĐUNARODNA SURADNJA

Od većeg broja aktivnosti na međunarodnoj razini, najvažnijima smatramo višegodišnju suradnju s više od 12 međunarodnih organizacija na različitim projektima i događanjima radi razmjene iskustava i prakse ili radi ekspertnih konzultacija. Neke od njih su: ENOC, ENYA, CRONSEE, EUROCHIPS, *Save the children Norway*, delegacija Europske unije, delegacija Europske komisije i UNICEF. U 2011. smo surađivali i s drugim međunarodnim organizacijama te nizom državnih i civilnih institucija i organizacija na području Palestinske samouprave u Izraelu. Bilateralna suradnja je ostvarena s grčkom nevladinom organizacijom "Dječji osmijeh", Pravobraniteljicom za ljudska prava Republike Slovenije, Mađarskim parlamentarnim povjerenikom za ljudska prava i Povjerenikom za obrazovna prava, Veleposlanstvom Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu i policijskim stručnjacima iz Sjeverne Irske. Sudjelovali smo na 16 međunarodnih konferencija i drugim stručnim skupovima u inozemstvu i u Hrvatskoj, a na nekima smo održali pozvana ili prijavljena predavanja. Izlagali smo i raspravljali o: tjelesnom kažnjavanju djece, djeci koja prose, djeci čiji su roditelji u zatvoru, o ulozi dječjeg pravobranitelja u izgradnji mreže za borbu protiv obiteljskog nasilja, sigurnoj igri, partnerstvu s djecom i mladima i njihovoj participaciji u društvu, zaštiti djece na internetu, inkluzivnom obrazovanju, prevenciji i kaznenom progonu seksualnog nasilja nad djecom, suzbijanju spolne diskriminacije te o modelu samostalnog specijaliziranog pravobranitelja za djecu.

10 RAD REGIONALNIH UREDA

Djelovanje Ureda pravobraniteljice za djecu, osim u Zagrebu, dislocirano je u uredima u Osijeku, Rijeci i Splitu. Ustroj rada Ureda koncipiran je na način da po dva izvršitelja-savjetnika u regionalnim uredima multidisciplinarno pokrivaju različita područja u zaštiti prava djece. Promocija prava djece ostvaruje se prema teritorijalnom načelu, dok se prijave pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava, rade prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. Sve poslove administracije pokriva Ured u Zagrebu.

11 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE

11.1 USTROJ

VIZIJA - Povećanje razine zaštite sve djece u Republici Hrvatskoj, ostvarivanje njihovih prava u svim područjima života i unapređenje njihova položaja u društvu.

MISIJA - Neovisno i samostalno, držeći se načela pravičnosti i morala, štiti, pratiti i promicati prava i interese djece.

CILJEVI - Ostvarivanje najboljih interesa djece kroz povećanje njihove zaštite te unapređivanje njihovog pravnog i društvenog položaja u Republici Hrvatskoj.

Zakonom o pravobranitelju za djecu, Poslovníkom pravobranitelja za djecu i Pravilnikom o unutarnjem redu Ureda pravobraniteljice za djecu, propisani su djelokrug poslova, ustroj i broj državnih službenika potrebnih za rad. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove; U njemu, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika, od čega 12 na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. Deset ih radi u Zagrebu, dvije službenice u Splitu, dvije u Rijeci i dvoje u Osijeku. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Od sveukupno 19 zaposlenih (16 službenika i 3 dužnosnice), u stručnom timu je 15 osoba s visokom stručnom spremom, i to osam diplomiranih pravnika, dvije pedagoginje, dvije psihologinje, socijalna pedagoginja, diplomirana socijalna radnica i edukacijska rehabilitatorica.

Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Svi prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada.

11.2 FINACIJSKO POSLOVANJE

Sukladno Strateškom planu za razdoblje 2011. do 2013., Planu i programu rada za 2011. i planiranom razvoju Ureda, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu iznosio je 5.728.930 kuna. Proračun je izvršen u 94,38% iznosu, odnosno s 5.406.902,26 kuna. Izvršenje planiranih sredstava bilo je u manjem postotnom iznosu u odnosu na 2010., i to samo u dijelu planiranih prihoda za financiranje rashoda za nabavu prijevoznih sredstava, jer se zbog gospodarske situacije odustalo od zamjene dotrajalog službenog automobila novim. Nije bilo značajnih kapitalnih ulaganja jer su završene adaptacije prostora u Zagrebu, Osijeku i Splitu. Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odobreni su nam rebalansi proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda te smo zahvaljujući tome uspjeli obići čak 65 ustanova u kojima borave djeca u raznim krajevima Hrvatske, intenzivirali smo suradnju i unaprijedili rad s djecom – članovima MMS-a te aktivno sudjelovali na konferencijama i seminarima u zemlji i inozemstvu. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2011. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te, sukladno članku 105. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu, dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

	Proračun 2005.	Proračun 2006.	Proračun 2007.	Proračun 2008.	Proračun 2009.	Proračun 2010.	Proračun 2011.
Plan	2.654.578	2.848.200	4.179.000	5.573.000	5.714.232	6.209.680	5.728.930
Izvršenje	2.173.247	2.709.864	4.082.059	5.287.665	5.684.842	6.130.709	5.406.902
% izvršenja	81,87	95,14	97,68	94,88	99,49	98,73	94,38

12 UKIDANJE SPECIJALIZIRANOG PRAVOBRANITELJA ZA DJECU?

Na kraju prošlog saziva Hrvatskog sabora, krajem 2011., donesen je Zakon o pučkom pravobranitelju kojim je predviđeno ukidanje specijaliziranog, samostalnog i autonomnog pravobranitelja za djecu i njegovo pripajanje Pučkom pravobranitelju. To je učinjeno unatoč snažnom protivljenju stručnjaka i javnosti, tadašnje opozicije, specijaliziranih pravobraniteljica i samog pučkog pravobranitelja. Začuduje što je Hrvatska na taj način odustala od uspješne specijalizirane institucije, koja djeluje već osam godina, s interdisciplinarnim timom i dječjom savjetničkom mrežom. Posebice jer je do 2003. godine Pučki pravobranitelj imao zamjenika za djecu, što se nije pokazalo produktivnim pa je vlast tada donijela političku odluku kojom je uspostavila drukčiji model zaštite dječjih prava, kakav imaju i mnoge europske zemlje. On je na temelju evaluacije domaćih i međunarodnih stručnjaka i institucija ocijenjen djelotvornim, modernim, europskim, razvojnim i dobrim u hrvatskom društvenom i političkom kontekstu. Slijedeći preporuku Odbora za prava djeteta UN-a, sami smo proširili rad na regionalne urede, zato što smo imali viziju kakav tip institucije djeci treba, kako im se približiti i dobiti njihovo povjerenje, ali i zato što je to jedno od Pariških pravila za institucije ljudskih prava.

S druge strane, model koji nudi osporavani Zakon o pučkom pravobranitelju ne jamči usmjerenost na zaštitu prava djece te postoji opasnost da ona više ne budu prioritet. Zaštita prava djece bit će smještena u glomazni sustav, koji istodobno ima zadaću štiti odrasle osobe, među kojima i one koji ugrožavaju djecu, što može dovesti do sukoba interesa unutar jedne institucije.

Iako se snažno zalažemo za jačanje sustava zaštite ljudskih prava, uvjereni smo da će puko proširivanje postojećeg pučkog pravobranitelja, s pridruživanjem specijaliziranih pravobranitelja, institucija koje se znatno razlikuju i po nastanku, ovlastima i razvoju, i po načinu rada, onemogućiti nužnu autonomiju i specijaliziranost, kao jamstva brzog i fokusiranog djelovanja, barem kad je riječ o djeci. Uvjereni smo da snaga institucije ne leži u njezinoj veličini i broju već u motiviranosti, inicijativnosti i angažiranosti njezinih djelatnika te ostvarivanju njezine misije, jačanju njezinog potencijala i kapaciteta za samorazvoj.

13 ZAKLJUČAK

Prateći povrede dječjih prava u našoj državi uočavamo da su dominantne teme, kao i prethodnih godina, ugroženost djece zbog konfliktnih obiteljskih odnosa i nedjelotvorne zaštite od nasilja. Nepovjerenje roditelja prema institucijama, potaknuto dugotrajnošću sudskih postupaka i neučinkovitošću centara za socijalnu skrb, i dalje je osobito izraženo u slučajevima **prekida obiteljske zajednice**, što dodatno otežava položaj djeteta. Vrlo često roditelji ne mogu ili ne žele sagledati potrebu djeteta da i nakon rastanka roditelja zadrži veze i s mamom i s tatom, niti prihvatiti odluke nadležnih tijela ako one nisu u skladu s njihovim očekivanjima. Roditeljska nesuradnja, nespремnost da isprave vlastita ponašanja te nepoštovanje odluka, dovodi do *pat pozicije*, bez izgleda za rješavanje sukoba, jer su mehanizmi prisilnog izvršenja u većini slučajeva neučinkoviti, na što već godinama upozoravamo.

Nažalost, razina **učinkovitosti pravosuđa** u postupcima u kojima se rješava o pravima djece, još uvijek nije zadovoljavajuća. Sustav zaštite djece koja sudjeluju u pravosudnom postupku nedovoljno je organiziran, manjkav je i neučinkovit. Dugotrajnost postupaka, neučinkovitost ovrha, neujednačenost sudske prakse, nesenzibiliziranost nekih sudaca i presporo rješavanje složenih obiteljskopравnih odnosa izravno nanose štetu djeci.

Mnogu djecu pogodile su teškoće zbog ovrha na sredstvima roditelja, neplaćanja **uzdržavanja** od roditelja s kojim ne žive te smanjivanja raznih olakšica i povlastica socijalne sigurnosti. **Siromaštvo** djece i njihovih obitelji reflektiralo se i u otežanom ostvarivanju zdravstvenih i obrazovnih prava, zadovoljavajućeg životnog standarda te primjerenih stambenih uvjeta. Stoga je nužna veća socijalna osjetljivost države u osiguranju i ostvarivanju mjera i programa namijenjenih socijalno ugroženima, a naročito djeci.

I dalje se velik broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi nalazi u ustanovama. Proces deinstitucionalizacije provodi se presporo zbog nedovoljnog **razvoja udomiteljstva**. Nedostatna je i podrška biološkim obiteljima u stvaranju uvjeta da im se djeca vrate iz ustanove. Zabrinjavajuće je da zbog raznih razloga, ali i manjkavog angažiranja centara za socijalnu skrb, u ustanovama borave i djeca koja imaju ispunjene sve zakonske pretpostavke za **posvojenje**, ali se za njih ne mogu naći posvojitelji.

Pravovremena, sustavna i cjelovita zaštita djece od **nasilja** i zanemarivanja i dalje izostaje. Unatoč kvalitetnim propisima koji zabranjuju **tjelesno kažnjavanje djece**, ono se i dalje tolerira i opravdava, a djeca trpe i druge vrste **nasilja u obitelji**.

Nasilje je prisutno i u odgojno-obrazovnim institucijama i to ne samo među djecom, već ga kao način rješavanja konflikata ili kao *odgojnu metodu* primjenjuju zaposlenici tih ustanova. Vršnjačko nasilje izvan i oko škole, poprima nove oblike, čemu pogoduje i razvoj novih tehnologija. U društvu u kojemu je nasilje postalo način rješavanja sukoba, a „zakon jačeg“ pravilo ponašanja, djeca dobivaju poruku o njegovoj prihvatljivosti. Pred **vršnjačkim nasiljem u odgojnim domovima** često se zatvaraju oči te ono ostaje nevidljivo i neprepoznato pa izostaju potrebne reakcije. Iako sve više raste svijest o važnosti prevencije, premalo je implementiranih kvalitetnih i učinkovitih preventivnih programa.

Sprečavanje **seksualnog zlostavljanja** djeteta, kao osobito teškog načina ugrožavanja djetetova integriteta, zahtijeva maksimalni angažman svih društvenih struktura. Hrvatska se ratifikacijom Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja pridružila borbi protiv ovog oblika zlostavljanja djece, što podrazumijeva obvezu da se prema njemu odnosi kao prema zločinu, neovisno o tome tko ga je i gdje počinio. Nažalost, svijest o potrebi zaštite djece od seksualnog iskorištavanja još uvijek nije dovoljno razvijena, što potvrđuju reakcije iz kojih je vidljivo da je naše društvo znatno osjetljivije za interes, ugled, status ili položaj odraslih, nego za zaštitu i dobrobit djece. Ne jednom svjedočili smo velikoj zabrinutosti da će se prijavom seksualnih zlostavljača djece „uništiti njihova karijera“, „okaljati čast“, stigmatizirati uglednog građanina ili ugroziti pravila profesionalnog ili drugog staleža pri čemu je zlostavljano dijete nestajalo iz fokusa.

Postupanje prema **djeci u sukobu sa zakonom** i nadalje je zabrinjavajuće. Neki odjeli za mladež na državnim odvjetništvima i sudovima nemaju zaposlene stručne suradnike čija je prisutnost obvezna u svim postupcima. Predugo se čeka na izricanje sankcija maloljetnicima kad je sudski postupak u tijeku, unatoč zakonskoj obvezi žurnog postupanja. Zabrinjava nedostatak odgovarajućih smještajnih i stručnih kapaciteta za djecu pritvorenike u pripremnom postupku, kako bi se osiguralo njihovo odvajanje od

punoljetnih počinitelja kaznenih djela, odgovarajući tretman i školovanje za vrijeme pritvora. Primjena alternativnih mjera i sankcija često je upitna zbog nedovoljnih kadrovskih, materijalnih i drugih uvjeta, u institucijama nedostaje primjereni tretman, postinstitucionalni prihvat djeteta nedovoljno je pripremljen i neučinkovit, a nedostaje i edukacija i senzibilizacija stručnjaka koji sudjeluju u kaznenim i prekršajnim postupcima koji se vode prema djeci.

Velikom broju djece nisu dostupni pojedini **odgojno-obrazovni** programi, pomoć i podrška stručnih suradnika, organizirani prijevoz do škole ni primjereni prostorni uvjeti za održavanje nastave. Nužna su dodatna ulaganja na nacionalnoj i lokalnoj razini kako bi se osigurala veća dostupnost i odgovarajući uvjeti odgoja i obrazovanja te je potrebno poboljšati suradnju odgojno-obrazovnih ustanova i drugih tijela nadležnih za zaštitu djece. Prava djece nerijetko su ugrožena neprofesionalnim i neetičnim postupcima odgojno-obrazovnih radnika, stoga država treba uspostaviti sustav vrednovanja njihova rada i dodjele licencija te jačati kapacitete inspekcijskih i stručno-pedagoških nadzornih službi. Potrebno je donijeti podzakonski propis o obrazovnim pravima **djece s teškoćama u razvoju**, regulirati status pomoćnika u nastavi te nastaviti senzibilizaciju i edukaciju odgojno-obrazovnih djelatnika na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava radi postizanja što veće uključenosti djece s teškoćama u razvoju u redovne odgojno-obrazovne ustanove. U sustav odgoja i obrazovanja potrebno je uvesti zdravstveni odgoj kako bi djeca u školi dobila sve informacije vezane uz očuvanje mentalnog, spolnog i fizičkog zdravlja, prevenciju nasilja i ovisnosti te razvoj zdravih stilova života.

Ne poštuje se ni pravo djeteta na najbolju moguću **zdravstvenu skrb**, na što ukazuje nedostatak zdravstvenih djelatnika na različitim razinama zdravstvene djelatnosti te dotrajalost odjela na kojima se liječe djeca. Boravak roditelja uz djecu u trenucima bolesti djeteta često nije moguć zbog nedostatnih smještajnih kapaciteta. Zabrinjavaju loši i skućeni uvjeti na odjelima na kojima se liječe djece oboljela od malignih bolesti te nedostatna psihosocijalna podrška djeci i roditeljima, kako u vrijeme trajanja bolničkog liječenja, tako i nakon izlaska djeteta iz bolnice. Poseban problem je nedostatak stručnjaka za mentalno zdravlje djece i njihova neujednačena regionalna raspoređenost.

Unapređenje položaja **djece pripadnika nacionalnih manjina**, posebice romske djece i dalje mora biti važan cilj i opredjeljenje države. Uz nastavak aktivnosti koje se poduzimaju u okviru različitih planova i strategija te osiguranje novca za provođenje tih aktivnosti, važno je da se više aktivnosti usmjeri i na rad s većinskim stanovništvom na suzbijanju predrasuda. Potrebno je više osvještavati i educirati građane o pravima i jednakosti svih stanovnika Hrvatske, o tome što su to stereotipi i predrasude prema nekoj manjinskoj grupi te koliko se one odražavaju se na svakodnevni život djece.

Nedovoljna zaštićenost i stradanja djece kao sudionika **u prometu** i u organiziranom prijevozu učenika, ukazuje na potrebu pojačanog nadzora nad poštovanjem propisa kojima se uređuje sigurnost u prometu i prijevozu djece. Razvijanje prometne infrastrukture koja će omogućiti siguran prijevoz djeci, posebno u manjim sredinama, obveza je države i lokalne zajednice. Nužno je dodatno senzibilizirati lokalnu zajednicu za potrebe djece i dodatno ulagati u aktivnosti i sadržaje kojima se djeci osiguravaju odgovarajući životni uvjeti.

Propisi kojima se uređuju prava djece na sudjelovanje u kulturno-umjetničkim aktivnostima, sport, igru i rekreaciju te provođenje kvalitetnog slobodnog vremena, uz istodobno osiguravanje zaštite najboljeg interesa djece, su manjkavi. Nedostaju pravila o uvjetima za obavljanje djelatnosti u okviru kojih djeca ostvaruju svoja **kulturna prava**, kao i instrumenti zaštite. Sport nije dostupan svojoj djeci, a razina zaštite djece koja se bave tjelesnim aktivnostima nije zadovoljavajuća. Prijave stradanja djece na igralištima i u igraonicama ukazuju na neprikladne prostore za dječju igru, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora. Obveza je jedinica lokalne samouprave da održavaju i nadziru dječja igrališta na svojem području, a država je dužna poduzeti mjere za hitno donošenje zakona kojim bi se osiguralo pravo djeteta na sigurnu igru i odrastanje u sigurnim uvjetima. Pojačanu aktivnost države očekujemo i u zaštiti djece od štetnih utjecaja iz okoliša, jer nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja onečišćuju zrak mogu trajno ugroziti zdravlje i život djece.

Premda stručnjaci, institucije i javnost uočavaju i reagiraju na kršenje prava djece u medijima, ono vrlo često prolazi bez pravnih posljedica, jer se postojeći propisi ne primjenjuju pa djeca nisu stvarno

zaštićena. Smatramo da se cijelo društvo treba više baviti i potrebama djece u području medija, osigurati im poticajne medijske sadržaje te razvijati medijsku pismenost i djece i odraslih.

Aktivno sudjelovanje djece u svim njihovim interesnim područjima od posebne je važnosti. Odrasli moraju naučiti kako omogućiti **sudjelovanje djece u donošenju odluka** koje ih se tiču, a djecu istovremeno treba informirati o tom pravu osnaživati ih za aktivnu participaciju u društvu. Nužno je osigurati i sistavne mehanizme kojima pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja i sudjelovanje u donošenju odluka neće biti samo deklarativno, već stvarno omogućeno i zajamčeno.

Unatoč brojnim slabostima i propustima na koje smo ukazali u ovom izvješću, moramo istaknuti da su u Hrvatskoj učinjeni brojni pomaci u poštovanju i zaštiti ljudskih prava. No, naš zadatak i naša misija je težiti izgradnji sustava koji će biti skrojen po mjeri djeteta, u kojem će dječja prava biti u potpunosti zaštićena, ostvariva i ostvarena. Za izgradnju takvog sustava odgovorni su odrasli. Stoga ukazujemo na probleme i potičemo nadležne na njihovo prevladavanje, jer se to očekuje od pravobraniteljice za djecu kao „glasa djece u svijetu odraslih“.

